

مؤلفه های علم حقوق در ایران باستان

مؤلف

سید یاسر اصغری قلعه سری

نشر اراده

۱۳۹۴

سرشناسه : اصغری قلعه سری، سید یاسر ، ۱۳۶۰-

عنوان و نام پدیدآور : مولفه های علم حقوق در ایران باستان

مشخصات نشر : تهران: انتشارات اراده، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری : ۱۳۴ص.

شابک : ۹۰۰۰۰ریال: 978-600-7963-08-1

وضعیت فهرست نویسی : فپای مختصر

یادداشت : فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است

شماره کتابشناسی ملی : ۳۸۷۲۲۶۵

مولفه های علم حقوق در ایران باستان

مؤلف: سید یاسر اصغری قلعه سری

ناشر: نشر اراده

ویراستار: سید علی اکبر اصغری قلعه سری

نوبت چاپ و سال چاپ: اول - ۱۳۹۴

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپخانه: نگین تهران

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۹۶۳-۰۸-۱

قیمت: ۹۰۰۰ تومان

نشانی: تهران-میدان انقلاب - خ کارگر شمالی - خ فرصت شیرازی - پلاک ۲۰ - واحد ۲

تلفن: ۰۲۱۶۶۵۹۶۵۲۱

فهرست مطالب

صفحه	عناوین
۶	مقدمه
۸	مفاهیم شناسی
۸	تاریخ
۱۰	حقوق
۱۱	ایران
۱۲	ایران فرهنگی
۱۳	ایران سیاسی یا جغرافیایی معاصر
۱۴	ایران شهر
۱۵	مراحل اولیه سیر حقوق و فرهنگ در ایران
۱۷	نخستین دولت‌ها
۱۹	زندگی و اندیشه زرتشت
۲۵	اوستا و مولفه های علم حقوق
۲۸	گائناها
۲۹	یسن، ویسپرد
۳۱	یشت‌ها
۳۶	ویدودات (وندیداد)
۴۱	مأثورات راجع به منشأ اوستا
۴۳	مبادی فقه اللغة ایرانی، اهمیت اوستا
۴۵	فرهنگ مادها و پارس‌ها

- ۴۶ تاریخ حقوق در ایران
- ۴۷ ادوار حقوقی در ایران
- ۴۷ منابع تحقیق پیرامون علم حقوق در ایران باستان
- ۴۹ تاریخ حقوق ایران پیش از اسلام
- ۵۵ تاریخ حقوق ایران پس از ورود آریائی ها به ایران
- ۶۰ حقوق عمومی در ایران باستان
- ۶۰ اول - چشم اندازی از ویژگی های حقوق عمومی در ایران باستان
- ۶۰ تفکیک قدرت
- ۶۴ دوم - عوامل مؤثر بر تحولات دولت و حقوق بنیادین
- ۶۷ عقلانیت و یکتاپرستی در اندیشه ی مذهبی ایران باستان
- ۷۱ مهاجرت آریائیان به ایران
- ۷۴ دادرسی در ایران باستان
- ۷۴ ایلام
- ۷۵ ماد
- ۷۷ هخامنشی
- ۸۰ خصایص حکومت هخامنشیان به عنوان مبتکر علم حقوق در جهان باستان
- ۸۲ متن منشور حقوق بشر کورش
- ۸۴ سنگ نبشته های هخامنشی
- ۹۰ اسکندر و دگردیسی حقوقی
- ۹۱ اشکانیان
- ۹۲ ساسانیان
- ۹۴ یگانگی دین و دولت در نظام حقوقی ساسانی

- ۹۶ منابع مهم حقوقی و قضایی عصر ساسانی
- ۹۷ آیین دادرسی در عصر ساسانی
- ۱۰۷ معرفی مختصر ص از مادرگان هزار دادستان
- ۱۱۲ آموزش و پرورش در دوره ی ایران باستان
- ۱۱۴ آموزش و پرورش در دوره ی هخامنشی
- ۱۱۸ آموزش و پرورش در دوره ی اشکانی
- ۱۲۰ آموزش و پرورش در دوره ی ساسانی
- ۱۲۶ ساختار آموزش در ایران باستان
- ۱۲۹ منابع

شناخت هر ملتی با مطالعه تاریخ آن ملت میسر است و استمرار هر جامعه‌ای با پذیرش قواعدی که قانون نامیده می‌شود امکان‌پذیر می‌باشد. در میان رشته‌های گوناگون تاریخ، تاریخ حقوق اهمیت خاصی دارد تاریخی که زندگی قضایی ملتی را نشان دهد درجه اول اهمیت را دارد. از جامعه‌های اولیه پیش از آریائی‌ان در فلات ایران تا دولت شهرهای کوچک یونان باستان و امپراطوری‌های بزرگ روم، چین و شاهنشاهی ایران همگی نیازمند وجود قواعدی برای برقراری نظم، تعیین حقوق و تکالیف افراد جامعه بودند. نامی که کشور عزیز ما دارد واژه‌ای است که شعبه‌ای از اقوام موسوم به هند و اروپایی پس از ورود به این کشور بر آن نهاده‌اند - بنا به اختلاف اقوال اولین مکانی که این اقوام در پهنه فلات ایران وارد شدند محلی به نام ایران ویج و یا ایران ویژه بود. که بنا به گفته کتاب دینی اوستا در آن جا ده ماه زمستان بوده و دو ماه تابستان، پیش از ورود آریائی‌ان به این خطه چه در داخل ایران و چه در همسایگی آن اقوامی ساکن بوده‌اند که از خود تمدنی داشته‌اند. مردمان آریایی پس از ورود خود به محل جدید علاوه بر آداب و رسوم ابتدایی خود با اقتباس از عادات و تأسیسات حقوقی و اجتماعی اقوام داخل ایران و خارج از فلات ایران - مقرراتی جهت استمرار زندگی اجتماعی خود به وجود آورده‌اند که این عادات و رسوم و طرز حکومت تا رسیدن به دوره تاریخی معمول و رایج بوده است ایرانی‌های آریایی همچون مادی‌ها - پارسی‌ها - پارتی‌ها - سکاها هر یک خود به تقسیماتی منقسم می‌شوند - اولین واحد اجتماعی ایرانی خانواده

بود که آنها را نافه NAFFH می نامیدند، مرکز خانواده را نمانا یا نمان اصطلاح کرده اند که این لفظ هنوز در واژه خانمان به جای مانده است.^۱

دولت و حقوق بنیادین دو مفهوم همیشگی حقوق عمومی هستند، اما نمی توان آن ها را فقط محصول عصر حاضر دانست، بلکه شکل گیری آن ها در طول اعصار مختلف و به سبب عوامل متعدد بوده است. در مقاله پیش رو می خواهیم تا ویژگی هایی نظیر: منشأ حاکمیت، تفکیک قوا، رژیم سیاسی و حقوق و آزادی های عمومی را در دولت های باستانی ایران کنکاش کنیم. بخش عمده ی کار، بررسی قدرت های سه گانه حکومتی (تقنینی، اجرایی و قضایی) و ارتباط آن ها با مقام اول کشور (شاه) و با یکدیگر است. ما اصطلاح تفکیک قدرت را جایگزین تفکیک قوا کرده ایم، چرا که تفکیک قوا به آن معنا در تمدن های باستانی وجود ندارد. هم چنین کوشیده ایم تا چشم اندازی کلی از مفهوم دولت به عنوان تئوری حائل میان حقوق عمومی و علوم سیاسی ارائه دهیم که متأثر از دگرگونی های تاریخی گوناگون بر ذهن متفکران مختلف می باشد. این یافته ها به ما کمک می کنند که تأثیر ایرانیان را در شکل گیری حقوق عمومی بدانیم.^۲

ریاست نمان یا خانواده با نمان پاد Neman Paiti یا نگهبان خانه بوده است و از اینجا حدس می زنیم که نوع حکومت پدرسالاری بوده است. چند خانواده تشکیل یک تیره یا Tauma را می دادند محل سکنا ی یک تیره ویس VIS بوده که امروزه آن را

^۱ - محمد علی اختری، ۱۳۹۲، مقاله تاریخ حقوق در ایران.

^۲ - امیر حسین نوربخش، کارشناس ارشد حقوق عمومی، عضو کرسی حقوق بشر، صلح و دموکراسی یونسکو در دانشگاه شهید بهشتی و باشگاه پژوهشگران دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۳۹۲.

دیه یا ده می نامیم Vispaiti یا ویس پاد رئیس تیره نامیده می شد. از اجتماع چند تیره قبیله یا طایفه به وجود می آمده که آریائیان شاخه ایرانی مرکب از چند قبیله بوده اند در تمام اینها رؤسای ده و تیره و قبیله اشخاصی بوده اند که از میان خود پادشاه یا رئیس ملت را برمی گزیدند. به هر حال لازمه وجود تشکیلات اجتماعی وجود مقررات حقوقی است.^۳

مفاهیم شناسی

تاریخ

واژه تاریخ: تاریخ به معنای تعیین زمان رویدادها است در قرآن کریم و احادیث واژه تاریخ به کار نرفته است. برخی عقیده دارند کلمه (تاریخ) عربی است و از واژه آرخ و ورخ مشق شده، بعضی را عقیده آن است که این واژه ریشه عربی ندارد و مسلمانان آن را از اهل کتاب گرفته اند. گروهی هم گویند کلمه تاریخ از زبان فارسی و برگرفته از (ماه - روز) که معرب آن مورخ است می باشد^۴

در علوم اسلامی تاریخ شامل ده قسمت است ۱ - تاریخ نگاری خبر ۲ - وقایع نگاری ۳ - تاریخ عمومی به طریق سال شمار ۴ - ذیل نویسی یا تاریخ مختصر ۵ - تاریخ نگاری براساس نسب شناسی ۶ - تاریخ نگاری طبقات ۷ - سرگذشت نامه ها ۸ - سفرنامه ها ۹ -

^۳ - دکتر محمدحسین علی آبادی جزوه دانشگاهی، تاریخ حقوق ایران، ص ۳ تا ۵

^۴ - نگاه کنید دانشنامه جهان اسلام جلد ۶ چاپ دایرةالمعارف بزرگ اسلامی تهران ۱۳۸۰ زیر نظر دکتر غلامعلی حداد عادل ص ۶۵ و کتاب نقش ایرانیان در فقه اسلامی و... از نگارنده ص ۲۱ و ۲۲ چاپ ۱۳۸۲ کانون سردفتران و دفتریاران.

تاریخ‌نگاری محلی ۱۰ - تاریخ‌نگاری دودمانی که به نظر نگارنده ردیف دوم (تاریخ‌نگاری خبر) و وقایع‌نگاری در یک طبقه و تاریخ‌نویسی براساس نسب‌شناسی و تاریخ‌نگاری دودمانی^۵ هم به هم شباهت دارند امروزه تاریخ از زوایای گوناگون و در مسائل مختلف الموضوع بررسی و نوشته می‌شود مانند: تاریخ کشورها، تاریخ شهرها، تاریخ سلسله‌های حکومتی، تاریخ فلسفه، تاریخ ادیان، تاریخ ادبیات، تاریخ تئاتر، تاریخ شعر و نثر، تاریخ معماری، تاریخ موسیقی، تاریخ پزشکی، تاریخ مؤسسات و اختراعات، تاریخ حقوق و جز آن، امروزه وقایع تاریخی را به دو بخش عمده تقسیم می‌کنند.^۶

زمانهای پیش از تاریخ و زمانهای تاریخی. تاریخ از زمانی شروع می‌شود که مدارک کتبی و تاریخی راجع به وقایع آن زمان به دست آمده و زمانهای پیش از آن را پیش از تاریخ می‌نامند - تاریخ بشر را تا شش هزار از قبل از میلاد مسیح رسانده‌اند. زیرا بعضی از تاریخ‌نویسان تاریخ مصر را تا شش هزار قبل از میلاد می‌دانند لذا دوران تاریخی از شش هزار سال قبل از میلاد آغاز می‌شود و قبل از آن در محدوده زمانی پیش از تاریخ یا دوران اسطوره یا افسانه‌ای قرار می‌گیرد.

^۵ - دانشنامه جهان اسلام، ج ۶، ص ۹۷، زمان کلمه فارسی است و از کلمه (دمان) گرفته شده است. مثال آن دم: آن زمان: آن هنگام، و دودمان مرکب از دود = اجاق و مان = خانه.

^۶ - پیرنیا، تاریخ ایران باستان مشیرالدوله، ج ۱، ص ۶، چاپ تهران ۱۳۶۲، دنیای کتاب.